

Z P R A V O D A J

č. 157

Šťastnou cestu rokem 2024

leden 2024

Vychází 3x ročně

Ediční rada Zpravodaje: Jitka Knížková, odp. redaktorka (j.knizkova@centrum.cz),
ing. Daniela Velebová (daniel@email.cz)

Kresby: Marie Tvrdková
Tisk: fa Papilion

Techn. zpracovala: Marcela Braunová
Internet: www.zahradkari.cz/szo/hortiklub

Úvodník

„Nebud' rozmrzelý, ani neochabuj, ani se nevzdávej, jestliže se ti nedaří provést každé dílo podle správných zásad, raději se znova vrať k tomu, co se ti povedlo a bud' rád, jestli alespoň většina tvých skutků odpovídá lidské přirozenosti a měj v lásce to, k čemu se vracíš!“

(Marcus Aurelius Antoniu: Hovory k sobě)

Ano, jistě si vzpomenete na nespočetná dobrá novoroční předsevzetí přijímaná s rezolutním odhodláním, že tentokrát nepolevíte. A stejně to dopadlo jako vždycky, takže nic se od 2. století našeho letopočtu, a od Aurelioova střízlivého pohledu na svět, nezměnilo. I my jsme již vyzrálá generace a víme své a většinou se s určitými kompromisy vyrovnáme. Ona totiž ta naše zahradnická nátura ani nic jiného nepřipouští než vzít na vědomí života běh a přírody koloběh! A to by bylo, abychom polevíli, nebo nedej bože nezkusili ještě jednou něco nového, i když někdy se zaklínadlem: „Teď už fakt naposledy!“

A kdyby i naše síly stačily jen na to osvědčené, vždycky budeme mít kolem sebe ty nejmilejší květiny, keřky, svá oblíbená aranžmá a zákoutí, kde nám bude káva či sklenka dobrého pití chutnat nejlépe, kam s radostí pozveme svou návštěvu, místo, kudy je provedeme sadem a voňavou bylinkárnou. A co teprve mistři skleničků a dalších „vychytávek“, ti již v předjaří cítí vůni kypré země, chystají „nádobíčko“ a studují příslušnou literaturu.

*Až sem k počítači pronikl ten blížící se nekříd, i když zima ještě neřekla své poslední slovo, ale my víme své. Jsou tu kytky přirychlené v hrnku, orchideje ve Fatě Morganě a nezmaří v zahradách a parcích, jako jasmín nahokvětý (*Jasminum nudiflorum*), vilín viržinský (*Hamamelis virginiana*), kalina bodnantská (*Viburnum bodnantense*), cesmína přeslenitá (*Ilex verticillata*), skalník Dammerův (*Cotoneaster Dammeri*), krásnoplodka Bodinierova (*Callicarpa Bodinieri*) a pochopitelně lýkovec, čemeřice, talovíny, z cibulovin sněženky, bledule a šafrány.*

Ne, nudít se určitě nikdy z nás nebude. Přeji tedy všem hlavně zdraví, at' na ta naše „předsevzetí“ a plány a dny budoucí vůbec máme dost sil a dokážeme se radovat a těšit z toho, co se nám povedlo, jak neomylně radí klasik,

Vladislava Neterdová

Sudslavickým okruhem za největší lípou

Naučná stezka Sudslavický okruh, kterou kompletně opravili ochránci přírody, leží severně od Vimperka, nad pravým břehem říčky Volyňky. Návštěvníky láká ke tříkilometrovému putování málo známou rezervací Opolenec. Trasa vede členitým terénem pošumavského krasu, kde se dříve těžil vápenec. S podzimem se zdejší listnáče nádherně barví, navíc zde při troše štěstí můžeme narazit na kriticky ohroženou rostlinu – hořeček mnohotvarý český, jehož výrazné fialové květy září na šumavských lukách do začátku října. Příjemným zakončením procházky je posezení ve stínu zdejší obří lípy, jejíž kmen s romantickými dutinami chrání nové zábradlí z akátového dřeva. Bytelný dřevěný stůl s lavicemi září novotou a láká k odpočinku a občerstvení.

Blíž k přírodě

Zdejší stezka je druhou nejstarší v Pošumaví, otevřena byla již roku 1977, potom ovšem dlouhá desetiletí beznadějně chátrala. To se změnilo až v roce 2010, kdy se o ní začali intenzivně starat lidé z Českého svazu ochránců přírody Šumava v rámci programu Blíž přírodě, kteří se podíleli i na současné rekonstrukci. Nově bylo ve složitém terénu instalováno 15 informačních cedulí s fotografiemi a texty o zajímavostech tohoto místa.

Stezkou nestezkou

Na okruhu byla nově také představena veřejnosti interaktivní hra pro děti i dospělé s názvem Stezkou nestezkou za sudslavickým pokladem. Hrací plány si mohou návštěvníci odebrat ze zásobníku letáků na počátku cesty, nebo si je stáhnout z webových stránek Českého svazu

ochránců přírody Šumava. Přímo na stezce pak řešit připravené úkoly s využitím informací z tabulí a získávat indicie pro vyluštění tajenky, která dovede ke schránce s „pokladem“, což je odměnou za splnění úkolů.

Cílem projektu „Oživené stezky“ je zatraktivnit naučné stezky a využít je k propojení jejich návštěvníků s přírodou. Dostat nejen děti, ale i dospělé a celé rodiny do přírody a ukázat jim zajímavá místa v jižních Čechách, která stojí za vidění.

Při celodenním výletě na Šumavu můžeme procházku k sudslavické lípě spojit ještě s nenáročnou, ale atraktivní vycházkou z nedaleké obce Lipka k pramenům Volyňky na svahu Světlé hory. Jen kousek odtud najdeme pomníček posledního šumavského vlka, zastřeleného v roce 1874 Janem Štěrbákem z Vimperka.

Prevzato z časopisu Květy: Jdeme 1000 km Českem

Brownfield

Slovo brownfield pochází z angličtiny (brown – hnědý a field – pozemek, objekt, areál). Znamená to prostor nebo objekt, který je nedostatečně využívaný, zanedbaný a může být i kontaminovaný po předcházejících zaniklých činnostech. Obvykle vzniká jako pozůstatek průmyslové, zemědělské, rezidenční, vojenské či jiné aktivity. Může se jednat o jednotlivé budovy, komplexy budov, areály s budovami nebo jen plochy bez budov. Patří sem nevyužívané zemědělské a průmyslové areály, nevyužité dopravní stavby a skladové prostory, prázdné administrativní budovy a kulturní centra, nevyužívaná nákupní centra, ale i nevyužité obytné budovy – vše co již není nikterak používáno. Jako ekvivalent pro výraz „brownfield“ používá ministerstvo pro místní rozvoj ČR název „deprimující zóna“. Mezi odvozené pojmy patří „blackfield“ (angl. černé pole), což je označení pro lokality

s extrémně vysokými kontaminacemi půdy, podzemních a povrchových vod i dalších složek životního prostředí, které jsou zásadní překážkou jejich dalšího využití.

Podle délky nevyužívání mohou být objekty brownfieldů v dobrém nebo až velmi špatném stavu, někdy lze mluvit až o rozpadajících se ruinách. Brownfieldy nebo jejich části mohou ale nemusejí mít i ekologickou zátěž. Mají různou velikost – od menších (jednotlivé budovy, podlaží v budovách) až po velké areály, často s obrovskými rozměry (např. Vojtěšské hutě v Kladně).

Existence takových prostorů v území má na okolí negativní dopad. Mimo vlastní degradace prostředí sem patří i nebezpečí špatného stavebně-technického stavu (odpadávání jednotlivých částí staveb, propady, zřícení...), negativní sociálně demografické jevy (zvýšená nezaměstnanost, kriminalita) a snížení ekonomického potenciálu okolí, tj. snížení cen nemovitostí, přesun podnikatelských aktivit mimo blízké okolí. Tyto dopady málokdy nastanou současně, ale postupně se mohou projevovat kumulovaně – vzájemně se násobí.

Přitom na řadě brownfieldů stojí technicky a kulturně cenné budovy včetně unikátního technologického vybavení. Proto není v pořádku, pokud se při přestavbě (revitalizaci) těchto oblastí přistupuje k plošné demolici nebo asanaci bez předchozího průzkumu. Platí, že každý brownfield vyžaduje individuální přístup při řešení revitalizace a bez dostatečného průzkumu nebude kvalitní a funkční.

Označení brownfieldy vychází z angličtiny a zahraničního označení problematiky. Lze nalézt rovněž analogii mezi hnědou (brown) v názvu a barvou opuštěných staveb na leteckých a satelitních snímcích. V češtině se tyto pozemky označují také jako brownfieldy. Teorie udržitelného rozvoje upřednostňuje revitalizaci před výstavbou na zelené louce (angl. greenfield), což patří i mezi 10 perspektiv moderního města, jak jej vytyčuje nová Athénská charta z roku 2003. protože území patří mezi nejcennější nenahraditelné zdroje.

Citováno z cs.wikipedia.org

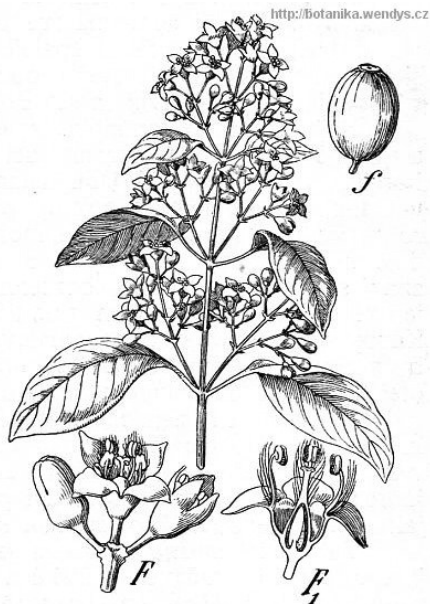
Santalové dřevo

Santalové dřevo je exotické vonné dřevo stromu santalovníku bílého (*Santalum album*). Dřevo má vysoký obsah vonných silic ve formě aromatického oleje.

Strom dorůstá až 8–9 m výšky, je poloparazitický, stálezelený, s pilovitými lichospeřenými listy, plody drobné, kulovité, nejedlé. Habitem připomíná poněkud náš ořech vlašský. Průměrná tloušťka kmene bývá 30–40 cm, kůra kmene a starších větví je hnědá, rozsedalá, větve koruny jsou široce rozložené, listy vstřícné, řapíkaté, vejčité kopinaté. Květy santalu jsou sestavené do úžlabních lat, jejichž pobočné větévky jsou vidlané. Plodem je elipsovitý oříšek věnčený na vrcholu jizvou po opadlém okvětí. Nejlépe se mu daří na suchých pahorcích a kopcích, kde tvoří samorostlé háje. Jeho dřevo je těžké, žluté s jemnými vlákny. Pochází z jižní Asie, vyskytuje se především v západní Indii (Indie, Pákistán, Nepál, Bangladéš, Srí Lanka), roste také v Indonésii a na tichomořských ostrovech (např. na Havaji a v Austrálii). Nepravý santal se pozná podle červeného odstínu dřeva a ten roste ve východní Indii, Thajsku a Malajsii.

Vonné, tvrdé, nesnadno štípatelné jádro kmene, známé jakožto bílé nebo žluté dřevo santalové se uvádí jako „čandana“ už v díle psaném sánškrtem v pátém století před Kristem. Již tehdy ho staří Indové používali k náboženským obřadům. Ze starého indického náboženství přešel zvyk pálit santalové dřevo do buddhismu a udržuje se dodnes. Zvláště při pohřbech se stále ve velkém santalové dřevo pálí. Buddhisté věří, že vonným dýmem, jenž z hořícího santalu stoupá k nebesům je možno si nakloniti božstvo tou měrou, že bude nebožtíku odpuštěno všech hříchů.

V Arabii si bohatí vykuřují santalovým dřevem své příbytky a vyrábějí si

455. *Santal bílý* (*Santalum album*); *F* květy, *F*₁ řez květem, *f* plod.

z něho oblíbené dýmky. Protože se santalové dřevo dá snadno obrábět a dlabat, vyrábějí se z něho např. v Číně a i v jiných zemích drahocenné řezbářské výrobky, které ještě navíc příjemně voní. Hindové si z něj vyrábějí své bůžky.

Z důvodů řezbářství se santalové dřevo dováží i do Evropy, obvykle v polenech, popřípadě ve špalcích 6–12 dm dlouhých a 1–3 dm silných.

Střediskem světového obchodu s santalovým dřevem je východoindické město Bombaj.

Nejlepší santalové dřevo, sytě žluté barvy s červenými žilkami a úžasnou vůní, dávají stromy asi 20leté, vyrostlé na suchých pahorcích. V Indii jsou ustanoveni zvláštní úředníci, kteří dohlížejí, aby se nekácely stromy příliš mladé. Stromy se ihned po pokácení oloupou, zbaví se vnější nevonné, bezcenné běli a rozřežou se na špalky. Ukládají se do krytých skladů, aby tam pozvolna vysychaly. Pokud by se dřevo nechalo na slunci, tak popraská, ztratí mnoho své vůně, kterou právě obsahuje jejich těkavý olej. V některých zemích zakopávají špalky na několik měsíců do země, aby termity vnější bezcennou vrstvu běli ohlodali a ze špalků tak zůstane jen drahocenné jádro. Jádra se totiž termity netknou, protože vonná silice je příliš koncentrovaná a čpavá. Jinak se silice také ze dřeva vytahuje a používá se do voňavek. Čínské a japonské voňavky obsahují vždy něco santalové silice. Pochopitelně kvalitní kusy dřeva jsou určeny k řezbářství a z drtin odřezků a části kořenů se používají v kosmetice.

Bílé santalové dřevo se používá v aromaterapii. Jeho vůně uklidňuje, má antidepresivní účinky, podporuje činnost srdečního svalu a léčí záněty močového měchýře i záněty střevní.

Červené santalové dřevo je jedním z nejlepších prostředků k povzbuzení metabolismu a působí jako antirevmatikum.

Červené santalové dřevo podáváme pouze ve formě odvaru.

Bílé santalové dřevo můžeme podávat ve formě aromaterapie přímo, např. formou vonných tyčinek, ale červené jen ve formě směsi.

Santalové dřevo bylo využíváno již před 4000 let v Indii, Egyptě, Řecku a Římě.

Bylo z něj postaveno mnoho chrámů a v Egyptě se používalo dokonce i při balzamování.

Santalové dřevo bylo v minulosti hodně vytěženo, proto je dnes poměrně vzácné. Jedním z předních dodavatelů je Indie, hlavně státy Tamil Nadu, Kerala a Andhra Pradesh. Dnes těžba probíhá pod přísným dohledem indické vlády. Odhaduje se, že Indie je zdrojem téměř 90 % této vzácné suroviny.

Vůně santalového dřeva je opojná, má relaxační vlastnosti, snižuje stres a podporuje klidný spánek. Parfémům dodává nasládlé a výrazně dřevité tóny, jeho vůně je čistá a nezaměnitelná.

Pro svoji vzácnost a horší dostupnost jsou oleje ze santalového dřeva poměrně drahé.

Z Atlas Rostlin vybrala J. K.

Hájecké putování – nová naučná stezka v Praze

V okrajových částech Prahy je řada oblastí, kde nepoznáte, že jste ještě na území hlavního města. Malebná údolí potoků, zemědělská krajina s mezemi a soliterními stromy, malé vesničky. Přesně takové je okolí Hájků u Uhříněvsi na východním okraji Prahy, kam vás zavede nejnovější naučná stezka, vybudovaná Českým svazem ochránců přírody (ČSOP) v rámci programu NET4GAS Blíž k přírodě.

Na naučné stezce Hájecké putování naleznete šest zastavení s mnoha zajímavými informacemi o zdejší krajině i o ochraně přírody obecně. Díky spolupráci se žáky uhříněveské školy Bratří Janusů vznikly kresbičky nadpřirozených bytostí, které přiblíží místní krajinu, přírodu a historii i dětem. Nejde ale jen o to něco se dozvědět, ale i něco prožít... Proto jsou jednotlivá zastavení interaktivní. Hříčky, hry a úkoly jsou navrženy tak, aby je pomocí dospělých mohly používat i předškolní děti. Babičky a dědečkové nebojte se, stezka tvoří okruh o délce zhruba 3,5 km.

Oficiální začátek stezky je na návsi v Hájků (možno přijet autobusem MHD č. 229 nebo 366 od stanice metra Depo Hostivař). Trasu lze však pojmout i jako odbočku (zacházku) z červeně značené turistické trasy, vedoucí z Uhříněvsi přes Královice a Koloděje do Klánovického lesa, s níž je část trasy stezky souběžná. Informační cedule v terénu v blízké době doplní speciální nástavba – připravovaná virtuální hra, kterou zájemci spustí pomocí QR kodu na webu geofun.cz.

Převzato z listopadového čísla časopisu NAŠE PRAHA

Tajemství barvy lila

Nejjemnější bledě fialové barvě se odnepaměti říká lila, liláková a jen málokdo ví, že tento název se vztahuje k původnímu pojmenování šeříku (*Syringa vulgaris*), jež přetrvalo v řadě evropských jazyků. Angličané, Španělé a Italové mu říkají „Lilac“ už od časů, kdy se tento keř v Evropě poprvé objevil. Pod tímto názvem ho roku 1560 dovezl z Cařihradu do Vídně rakouský velvyslanec Busbeck. Francouzi pak používají název „Lilas“ a Portugalci „Lilá“.

V českých zemích se ujalo slovo šeřík, protože původní barva jeho květenství se také zve „šerá“. Nesprávně se mu také říká bez, což je ve skutečnosti pojmenování náležejícímu rodu *Sambucus*. U Němců pak zvítězil název „Flieder“, odvozený od staroněmeckého slova „flediron“ či středoněmeckého „vlederen“, tj. vlající. Zřejmě pro spousty opadávajících drobných kvítků. Z tradičního jména šeříku „lilac“ by se dalo usuzovat, že původní druh pochází z Orientu, ale planě rostoucí keře tam nikdy nebyly objeveny. I když se v orientálních zahradách jeho různě vyšlechtěné formy vyskytují a např. v syrském Damašku se jim říká „lelak“. Ze staré Persie pak pochází název „lilah“, který zřejmě Turci upravili na známé „lilak“. Mnozí pak původ tohoto keře směřují do jihovýchodní Evropy, ale je docela možné, že přes Indii šeřík kdysi doputoval do všech zmiňovaných končin až z daleké Číny, kde roste ještě dnes celá řada jeho původních botanických druhů. Kdo ví?

A jak to tedy je s jeho latinským jménem? Podle starých Římanů za to může božský ochránce stád a jejich rozmnožovatel Pan, který jednoho dne pronásledoval v horách rusalku Syrix, aby si s ní užil erotických radovánek. Ta se ovšem proměnila v rákos, ze kterého vilný polobůh s kozíma nohama a s rohy na hlavě vyřezal svoji první flétnu, na kterou pak hrál líbezněji, než všichni ptáci. Ovšem podle jiných bájí prý byla víla Syrix jeho stálou milenkou, samozřejmě jednou z mnoha. Nicméně od této báje ještě přímá cesta k latinskému pojmenování šeříku nevedla. V 15. století se názvu *Syringa* začalo užívat pro pustoryl (dnes *Philadelphus coronarius*). Důvod byl prostý: Výhony tohoto omamně vonícího keře jsou totiž po odstranění vnitřní duše duté, stejně jako rákosová stébla. A protože pustoryl kvete jen o trochu později než šeřík, začalo se v polovině 16. století používat latinského názvu *Syringa* pro zmiňovaný „lilac“.

A závěrem milá pověra tentokrát z Německa, která se k šeríku vztahuje: Místy zde lidé ještě donedávna věřili, že děti narozené v neděli mezi 11. a 12. hodinou polední mohou spatřit ve stejnou dobu pod šeríkovým keřem duchy.

J. K.

KLUBOVÝ ŽIVOT

Program přednášek jarního běhu kurzu Krásná zahrada

- 13. 1. 2024** 9.00 Ing. Zdeněk Novák: Stručné dějiny zahradního umění na příkladu vybraných pražských zahrad a zahrad v okolí
12.00 RNDr. Vladimíra Loydová: Národní parky Kostariky
- 3. 2. 2024** 9.00 Mgr. Michal Severa: Rododendrony
12.00 Martin Rak: Krajiny mého srdce
- 2. 3. 2024** 9.00 Ing. Ivana Buttry: Příběh Inu

Po skončení přednášky navazuje jarní setkání členů Hortiklubu.

Přednášky se konají v **Krajinově posluchárně PŘF UK Praha 2, Benátská 2, II. mezipatro**

ZÁJEZDOVÁ SEKCE

Autobusový zájezd na Liberecko 25. 5. 2024

Hortiklub pořádá v sobotu 25. 5. 2024 zájezd do okolí Liberce.

Program:

Botanická zahrada v Liberci

Hrad a zámek Frýdlant v Čechách

Lázně Libverda a kostel Panny Marie v Hejnicích

Na závěr Zahradnictví Debř u MB – Jiná zahrada – prodej rostlin

Odjezd: v 7 hod. za metrem Černý Most, směr H. Počernice

Návrat: mezi 19. – 20. hod.

Svačiny s sebou, oběd není plánován!

Cena 510 Kč pro 65+, do 65 let 560 Kč (cena včetně vstupu do Botanické zahrady), nezahrnuje vstup na hrad Frýdlant cca 140 Kč (180 Kč).

Pro nečleny Hortiklubu je cena zájezdu + 20 Kč.

Přihlášky: Jarmila Melicharová

tel.: 606 929 818, e-mail: jara.melicharova@seznam.cz

Jubileum

Hned v prvním měsíci roku 2024 se dožívá krásných 80 let první z mnoha dalších našich letošních jubileantek paní Eva Matásková.

Hortiklub jí přeje vše nejlepší a hodně štěstí a zdraví do dalšího životního putování.

Slíbený recept na ořechovou bábovku

40 dkg hladké mouky

40 dkg cukru krupice

10 dkg mletých vlašských ořechů

25 dkg tuku (máslo, Hera)

¼ l vlažného mléka

6 vajec

1 prášek do pečiva

citronová šťáva a strouhaná kůra z 1 citronu

špetka soli, rozinky

Nejprve ušleháme „napevno“ bílky, potom ve druhé větší misce smíchám žloutky, cukr, mléko, rozpuštěný tuk, špetku soli, citronovou šťávu a strouhanou kůru, a po částech vmíchávám mouku s práškem do pečiva.

Do dobře smíchané směsi nakonec jen lehce vmíchám ušlehané bílky a rozinky.

Formu na pečení vymažte máslem či Herou a vysypejte polohrubou moukou.

Peču to v předehřáté troubě cca na 170–180 °C asi ½ až ¾ hodiny. Občas zkusím suchou špejlí, zda je buchta již propečená, event. ke konci pečení ji shora zakryji trochu alobalem.

Z formy ji vyklepnete až po prochlazení.

Tak dobrou chuť a ať se podaří!

Vaše Jitka

Projekt je realizován s finanční podporou MZE ČR.

Za věcnou správnost příspěvku ručí autor a redakční rada si vyhrazuje příspěvky krátit, stylisticky upravit a po dohodě s autorem eventuálně i doplnit.

Uzávěrka Zpravodaje č. 158 je 31. 8. 2024.